

Ponesrečena eksistenca.

„Moderna“ zgodba. — Spisal *I. M. Dovič*.

I.

Solnčni žarki so plesali že davno nad posteljo Jožefa Desetnika, ko se je ta prebudil iz trdega, a teškega spanja. Rdeče oči so gledale zamišljeno izpod zelene odeje, in zabuhli obraz se je kopal v ponočni vročini. Počasi je obračal teške ude in stegal sključeni život pod zastarelo odejo. Teško je zasopel in še težje vzdihnil:

„O, ta matura!“

Prejšnji dan je delal zrelostni izpit. A ponesrečilo se mu je: v dveh predmetih so ga odložili za celo leto. Osmo šolo je dovršil, a mature ni napravil. Proklinjal je svoje profesorje v dno pekla in sklenil, da mature ne dela več.

Da si ohladi svoj padec, gre z drugimi maturanti v gostilno. Od tam prileze pozno v noč domov — a kako, niti sam ni vedel. Domišljjal si je kako je bilo, a ni se mogel domisliti. Vinski duhovi so mu bili razgrelili možgane, da naposled ni vedel, kaj dela? Prijatelji so ga spremili domov in položili v posteljo.

— Naj ima svoje veselje — ta revež! so ga pomilovali — — —

In zdaj se je prebudil. Na stotine misli se mu je podilo po glavi, po teški glavi. Žeja ga je trla in oziral se je po sobi —

Strastno poseže po vrču, ki je stal poleg postelje na stolu, in srče vodo v dolgih potegih.

„Aaa! Kako dobra je voda, a samo včasih!“

Pa se sklone in potegne k sebi hlače, ki so visele na končnici. Posega v levi žep, posega v desni žep, a niti beliča ni bilo notri...

„Ah suša, vsestranska suša! Ni je petice, da bi šel na golaš in sifon!“

In še potegne iz vrča. Pa zopet zaspi.

Sanjal je lepše sanje. V groznih mukah se mu prikaže — izvoljena devica in ga tolaži in pomiluje.

II.

Jožef Desetnik je kot šestošolec poučeval v neki slovenski družini. Kot tak se je seznanil z več deklicami, ki so zahajale v hišo njegovega učenca. Kot takega so ga tudi vabili na izlete. Kot tak je tudi pohajal v „Čitalnico“ na ples.

In tedaj je zaplavala žareča kresnica nad njegovim srcem. Zaiskrela je, se vnela, in Desetniku je srce plavallo v cvetju goreče ljubezni...

Seznanil se je na plesu s hčerjo poslovodja v tovarni za lončevino. Mlada, drobna, živa in lepa Ninica je bila raztegnila svoja jadra in srčno zajadrjala čez široko in globoko morje življenja. Kar nič se ni obotavljala, odpreti Jožetu svoje kipeče srce, in Desetnik je brezskrbno sedel na ladjico, ki jo je krmila nežna roka. Otročji pozdravi začetne ljubezni so se razvijali jadrno ter se preobrnilo v strastno pisana ljubavna pisma. Primerjal je trdnost svoje ljubezni z vsemi gorami, kar jih je zapomnil iz zemljepisa, obetal je zvestobo čez vse doline domače dežele in tja doli v črni grob. Ninica pa je sipala z botaniko v roki vse spomladne cvetke na beli popir in zagotavljala s srčno krvjo — bila je bledica — gorečo in nepozabno ljubezen. In ni ga bilo, da bi zajezil vodo, ki je drla nebrzdana čez prod in čez polje.

Jože Desetnik je bil zaverovan, tako zaverovan, da ni videl, da ni slišal... Dan je podajal roke noči in noč je segala v roke dnevu — a noč in dan sta Desetniku mamila hladni razum in grela kipeče srce... Razum bi bil Jožetu povedal, da je Ninin temperament povse nasproten njegovemu. Razum bi bil Jožetu oči odprl, da je uresničenje te ljubezni še silno dolga povest... Razum mu je dokazoval, da raste njegova ljubezen v aritmetični progresiji, veselje do učenja pa v geometrični. Ali Jože je bil gluha,

je bil slep — kadar mu je šlo za njegovo Ninico. Nazadoval je v šoli in komaj je prilezel v osmo.

Večkratni opomini so ga sicer zbudili toliko, da je izdelal tudi osmo šolo. Toda mature ni prestal — in zdaj ne ve, kam bi se obrnil?

Že se je oglašala v njem huda vest, že je zapihal mrzel veter v njegovem vročem srcu, da je zahrepenel, ohladiti svojo vročino ter srce podrediti razumu. Pa ni šlo. Tisti mili pogled Ninin — pa se je vse pokazilo... Proklinjal je včasih na tihem mrežo, v katero se je bil ujel in želel si je nazaj brezskrbnih uric — pa ženski obraz ga je potisnil nazaj v razprto mrežo. Že je hotel hipoma in siloma raztrgati nespametno zvezo — pa Ninica ga je znala z železno besedo prikleniti na mukotrpní stolec.

Kako rad bi bil potožil komu svoje nezadovoljno stanje, pa ni mogel. Vsi tovariši so ga zavidali, češ da je srečen v ljubezni! Kaka ironija!

In vendar bi bil zamenjal z vsakomer.

In zdaj še ta polom pri zrelostnem izpitu! Že se je veselil, da odrine na Dunaj in da se vsaj nekoliko oprostí železnih vezij, ki so ga priklenile na neizprosno ljubljenko!

In vendar! Železna volja je bila v njenih prséh. A kakor hitro se je Jože vdal, je izlila potoke ljubeznivosti na njegovo razdejavno srce. In tedaj je zopet vzkípela stara strast.

Vse bi bilo, vse — a volje, močne, odločne volje je Jože pogrešal. In Ninica je to dobro vedela. Zato ga je vodila z jekleno voljo, kadar je omahoval.

Hladno je sprejela njegovo novico, da ni napravil zrelostnega izpita. Niti besedice ukora ni bilo v njenem odgovoru:

„Nič ne maraj, Jože! Živi se tudi brez mature. Ljubezen prestavlja gore“ — —

In Jože ni spoznal v Nininih besedah njene slabosti. Ni umel porabiti prilike, da preloži potok v novo strugo. Še dobro mu je dela dekličja tolažba in vesel je bil, da ga ima kdo tolažiti. Samota je poganjala lenobo in lenoba je čimdalje bolj budila strast...

Ni se odločil, da bi ponavljal osmo šolo. Ni mislil na to, da bi privatno študiral in se leto osorej zglasil k zrelostnemu izpitu.

„Dovolj bodi študij! Zakaj bi še trgal hlače po šolah, ko že lahko kruh služim!“

Tako je sklenil Jože Desetnik, in advokat dr. Sever ga je sprejel v svojo pisarno.

III.

Jožef Desetnik je bil zadovoljen s svojo službo. Vesel je bil, da je služil trideset goldinarjev na mesec. Saj se mu ni še nikoli tako godilo, odkar je padel v ta božji svet. Čez dan je pridno delal, zvečer pa je hitel v gostilno, da požene svoj goldinarček. Ob nedeljah je obiskaval Ninico in zdaj ne več na skrivnem. Poslovodju Lešniku sicer ni bilo po volji, da se je Desetnik zadovoljil s službo navadnega pisarja in upal je, da Jože napravi ob letu zrelostni izpit. Ali leto je minilo, in diurnistu se ni niti sanjalo o maturi. Pometal je vse šolske knjige v vodo in sklenil, da ne prestopi več šolskega praga. Vendar Lešnik ni branil hčerki znanja ž njim. Zadovoljen je bil, da Ninico odda, zakaj imel je še štiri mlajše hčere in tri dečke.

Hitro so potekali dnevi diurnistu Desetniku. Advokat je umel dobro izrabiti njegove moči. Sčasoma pa je jel Jože venderle previdevati, da tako ne more živeti vse življenje in da je pri najmanjši bolezni ali nesreči lahko največji revež. Ni bil ravno zapravljiv, zmerno je živel. Dà, skrbno je računal, da je mogel svoji izvoljenki kupiti kako obleko. In Ninica je vedno bolj pritiskala nanj. Za vsak krajcar ji je moral povedati, kam ga je dejal, in še ni bila zadovoljna, ako ji je koncem meseca prinesel celih dvajset goldinarjev za hrano, ki jo je imel pri Lešnikovih. Stanoval pa je v majhni, podstrešni sobi za pet goldinarjev na mesec.

In spet je Jože Desetnik začel premišljevati svojo usodo. Spoznal je, da je boren diurnistov kruh, in groza ga je bilo, pomisliti, kaj bo, ako tudi Ninico vzame pod svojo streho.

In vendar je bil skrajni čas, misliti na to. Lešnik mu je rekel, da mora biti poroka še pred novim letom. Ako ne, da so mu vrata v njegovo hišo zaprta.

Kako je Jožetu plulo srce! Kako bi bil takrat lahko odgovoril odločno besedo! Pa ni mogel. In tisti pogled Niničin — Jožeta je vselej podrl na tla.

Prijatelji so mu prigovarjali, naj zahteva večjo plačo. In Desetnik je čutil, da pusti pri advokatu vse svoje najboljše moči. Ali kam naj se obrne, ako mu pa dr. Sever odpove službo?

Kar izve iz časnikov, da dr. Račun na Dolenjskem išče solicatorja. Brž mu piše. „Plača po dogovoru“ — je stalo v časniku. In Desetnik se je pogodil z doktorjem za petdeset goldinarjev mesečne plače.

Drugi mesec se je že preselil na Dolenjsko. Z novimi močmi se je posvetil svojemu novemu poslu, in dr. Račun je bil kmalu ž njim povse zadovoljen. Desetniku so se obetali boljši časi, in pisal je svoji Ninici nebeško-lepa pisemca. Dasi ni omahoval v zvestobi, mu je vendar izpremembra kraja in zraka in družbe dobro dela in ves se je pomladil. Čutil je v sebi večjo samostojnost, čutil, da ima več spoštovanja do sebe, in z nekakim ponosom je pisal Lešniku, da v dveh mesecih naj se le pripravijo na poročni dan.

Pa dnevi pričakovanja so se vendarle raztegnili, in ko je listopad metal listje raz drevje, so pisali Desetniku iz Ljubljane, da se mora poroka odložiti do spomladi. Pri Lešnikovih so namreč vsak čas pričakovali prezgodnjega „veselega“ dogodka . . .

Desetniku se je lice potemnilo. Sramež mu je zapiral besedo in iskreno je obžaloval, da je bil tako lahkomišljen. Vesel je bil pa vendar-le, da se je še o pravem času odtegnil mestu nesreče in pogube. Z novimi silami mu je vrel na dan trdni sklep, da hoče vse popraviti in začeti prej ko mogoče redno in čedno življenje.

Ko pa je kobiljekar zapel v bližnjem gozdiču svojo spomladno pesem, tedaj je peljal Jože Desetnik Ninico pred oltar.

„Dom in Svet“ 1901, št. 9

IV.

Skromno življenje — za petdeset goldinarjev, skromno življenje — petdeset goldinarjev za tri ali štiri ljudi! Skromno življenje — za petdeset goldinarjev na mesec v mestu in pri gosposkih ljudeh! Skromno, ali vendar zadovoljno, ako vlada ljubezen in mir v hiši.

Ali tega v Desetnikovi družini ni bilo. Že prve tedne je bilo vse nekako hladno. Le mali deček se je nepristranski smejal očetu in materi. A čez nekaj tednov pa je tudi otrok pokazal, da ne mara za očeta. Mati ga je tako naučila . . .

In to je Desetnika najbolj žalilo.

Moj otrok, pa se skriva pred mano in zajoče, ko ga pogledam!

To je očeta bolelo. A potrpel je.

Ali Nina, ah, ta Nina! Zdaj je še-le pokazala, kaj zna. Oblastno je nastopala in Jože je bil bolj vesel v pisarni kakor v domačem krogu. Vselej je s trepetajočim srcem odprl duri, ker je vedel, da ima Nina že nekaj pripravljenih zanj. Jože ni znal prav stopiti, ni znal prav jesti, ni znal prav računati, ni znal prav niti — spat. Vsako besedo mu je prerekla, vsako stopinjo mu je preklela, vsak dihljej mu je zagrenila.

„Kje si hodil, ker je že četrť čez poldne?“

In Jože se je pohlevno izgovarjal.

„Kam si dejal dva goldinarja od tega meseca? Tu je le 48 goldinarjev!“

In Jože je pohlevno povedal, da jih je dal za udnino kot čitalnični ud.

„Nikdar več se nimaš upisati v čitalnico!“

Drugič je spet nekaj dvojč vrnil tovarišu, ki mu jih je posodil — za reveže . . .

„Mi smo sami reveži!“ odvrne osorno žena.

Nekega dne se je pomudil v gostilni. Prijatelj ga je obiskal, in izpil je ž njim par meric vina.

„No, lepa reč to! Doma stradamo, ti pa popivaš po gostilnah. Le čakaj — danes pojdeš spat brez večerje!“

Tako je Nina strahovala svojega soproga. In Jože je bil čudovito pohleven. Molče je odšel spat brez večerje.

Ali Desetnikove potrpežljivosti je bilo vendar-le konec. Njegovi tovariši so vedeli dobro, kako ga ima soproga v strahu, in so se norčevali iz njega. To ga je bolelo hujše kakor soprogina zadirljivost. Že se je vnel v njem notranji duševni boj in čakal je le prilike, da pokaže, kdo je gospodar v družini.

Nekega dne se je mudil dalje časa po svojem poslu na deželi. Ko se vrne zvečer v mesto, ni šel naravnost domov, da se opraviči svoji soprogi, ampak je zavil v gostilno. Tam je našel prijateljsko družbo, in ker je bil truden od dela in pota, se ga je rujno vince kmalu prijelo. Bil je dobre volje in razvezal se mu je jezik.

Kar mu zašepče natararica na uho, da ga čaka soproga v veži.

„Naj pride semkaj!“ srčno odgovori sollicitator.

In Nina je stopila v pivsko sobo. Toda ni pozdravila svojega soproga prijazno, ampak kričala je nad njim kakor vpije desetnik nad ubogim rekrutom. Gostje so se spogledavali ter klicali krčmarja.

Nina pa je le kričala in obdelavala soproga s priimki, ki niso delali časti ne Jožetu ne nji.

Tu pristopi krčmar ter jo prijazno nagovori:

„Gospa! Tu ni kraj za prepir. Kar imate soprogu povedati, povejte mu doma. Jaz nimam pivnice samo za vaju!“

Nina je tudi krčmarju zbadljivo odgovorila. Ali gospod Desetnik je vzel svoj klobuk in odhitel iz gostilne.

Pa ni šel domov. Stopal je hitro vunkaj iz mesta in obupne misli so mu rojile po glavi. Toda premagala je njegova čudovita pohlevnost in vrnil se je v mesto.

Bilo je že pozno, ko je stopil v gostilno. Poprašal je za prenočišče in spal je v gostilni. Sklenil je, da ne gre več domov, dokler ga soproga ne pride ponižno prosit.

V.

Nina ni spala tisto noč. Za trdno je mislila, da se sprog povrne. Toda ni ga bilo. Ni si mogla misliti, da bi njen Jože kaj

takega napravil. In sklepala je, da ga drugi ščujejo. Vsake vrste misli so ji rojile po glavi in po svojih prijateljicah je izvedela to in ono. — Toda Jožeta tudi drugi večer ni bilo.

Pa Nina ga ni šla iskat. Še vedno je bila uverjena, da se Jože poniža in da jo pride prosit odpuščanja.

In tako so minili dnevi — minili celo tedni. Pa Jožeta le ni bilo.

Nina je znala denarje hraniti. In zato radi denarne stiske ni prišla kmalu v zadrego. Celo norčevala se je iz svojega soproga in njemu na kljub je začela iskati moške družbe.

Celo v gostilne je zahajala. Bilo je že javno pohujšanje.

Pa Jože je ostal pri svojem sklepu. Ves njegov temperament se je predrugačil. Veselo je začel živeti in vsak večer je pozno v noč s težko glavo stopal v prvo nadstropje k počitku.

Tudi v pisarni ni bil več oni molčeči in pridni Desetnik. Dostikrat je prišel z močnim mačkom pozno v pisarno, in dr. Račun ni bil več tako zadovoljen ž njim.

Nekega dne je sollicitator zamudil važno razpravo pri okrajnem sodišču. Bil je kontumaciran.

Dr. Račun ga je ostro prijel radi tega. Pa Desetniku so še vinski duhovi udarjali na možgane in osorno je odgovarjal svojemu šefu.

Šef pa je bil kratkih besedi. Odpovedal mu je službo.

In Desetnik je pri tej priči pograbil svoj klobuk, zahteval račun, in šef ga je izplačal. Jože Desetnik je bil brez službe.

VI.

Brez slovesa je Desetnik zapustil mesto in odšel po svetu.

Bila je dolga in mučna pot. Dokler je imel kaj cvenka v žepu, je še šlo. Ko pa so mu pošli zadnji denarci, je začel stradati in prosjačiti.

Napotil se je na Štajersko.

V Celju je dobil neko službo v pisarni nemškega advokata. A ni bila zanj ta služba, in odšel je dalje proti Nemškemu Gradcu.

In tedaj so se začeli zanj bridki časi.

Bila je zima, mrzla zima. Sneg je ležal po zemlji in božični prazniki so se bližali.

Jože Desetnik je prenočeval pri kmetih. Raztrgan in izstradan se je potikal po graški okolici.

Bilo je o sv. Treh kraljih. Desetnik je izpil kozarček žgane pijače v gostilni in odšel dalje. Pa ni dolgo hodil. Glad in mraz sta mu prihajala v noge, da je jel pešati. Daleč naokoli ni bilo nobene hiše. Obupan stopa dalje počasnih korakov... Pa noge ga ne nesó več. Krene v stran v bližnji gozdček in tamkaj sede pod star hrast ter kmalu zadremlje.

Zaspal je, trdo zaspal. Zveženj je dejal pod glavo in tesno se je zavil v tanko suknjo. Raztrgani podplatje so gledali tja v beli svet, in ob konceh črevljev so se videle bose noge.

Jože je le spal. Ko pa se prebudi v sredi temne noči, začuti, da so noge ostrpnele. Hoče vstati, a ne more. Noge niso hotele služiti. Ozebel je na obeh stopalih tako, da se ni mogel geniti...

Bolečine so se zbujale in Jožetu je prihajalo tesno okrog srca. Sam, tako sam, v sredi temne noči, po zimi, v gozdu! Kaj drugega naj pričakuje kakor — smrti? Mrzel pot mu oblije čelo in mučne misli mu roje po glavi. Kes se mu zbudi v srcu, in vse življenje se razgrne pred njegovimi očmi... Hudi duhovi so oblegali njegovo dušo, in vest mu je slikala grozne pošasti pred oči. Tresel se je kakor šiba na vodi in začel je moliti. Molil je tako, kakor že ne izza mladih let in zaupno je prosil božje pomoči...

Pa spet ga premaga zaspanec. Napol bdeč, napol speč je sanjal grozne sanje...

Kar nekdo zakliče tam od ceste sem... Jože hitro odpre oči in nastavlja ušesa. Neznani človek se oglašá vedno bliže. Bil je neki kmet, ki je poganjal svoja volička. Šel je v gozd po drv.

„Kaj delate tu, človek božji?“

„Ozebel sem v noge tako, da ne morem nikamor“, odgovori Desetnik z razveseljenim obrazom.

„In kam ste namenjeni?“

„V Gradec. Usmilite se me in me pripravite pod streho.“

In kmet poseka par bukev, pa jih naloži na voz. Na bukve pa položi neznanega popotnika.

Peljal ga je na svoj dom, in žena mu je stregla. Več dni je ležal Jože Desetnik pri kmetu, a noge se mu niso zboljšale toliko, da bi mogel vstati in hoditi.

Zato ga kmet naloži na svoj voziček in ga popelje v Gradec — v bolnico.

VII.

Desetnik je bil v bolnici usmiljenih bratov. Užival je toplo postrežbo, a bolečine je prestal neznanske. Zdravnik ga je ogledal in izjavil, da se morajo prsti na nogah odrezati; drugače ni upanja na ozdravljenje.

Desetnik je dovolil. In pri popolni zavednosti njegovi so mu odrezali vseh deset prstov do drugega členka.

Grozovite so bile bolečine, a zdravnik je čez par dni izjavil, da bode treba še rezati.

Desetnik se je spravil z Bogom in trpel voljno. Božja tolažba mu je bila edina zavetnica.

Čez pet dni so ga omotili, porezali ostanke prstov in mu izrezali tudi iz srednje leve noge tri kosti za četrtem in petim prstom.

In zdaj še-le mu je dal zdravnik upanje, da ozdravi.

Zvijal se je na postelji, kričal in klical vse svetnike na pomoč. In to je trpelo več dni... Počasi so se mu noge jele celiti, in naposled je izvedel, da so mu namesto kosti vtaknili v stopala nekaj drugega.

Plašno je gledal Jože Desetnik okrog sebe. Bil je v kapelni dvorani. Postelja pri postelji se je vrstila ob stenah. Bolniki vsake vrste in starosti so ječali na posteljah. To je bilo Desetniku v tolažbo, da ni sam.

Pa dnevi so bili le dolgi. In Desetnik je veliko premišljeval. Skesanega srca je prejemal sv. zakramente in obetal poboljšanje. Tudi svoji ženi je pisal genljivo pismo... Pa odgovora ni prejel.

Okrog velike noči je Desetnik zapustil bolnico. Posebne vrste črevlje so mu nateknili na noge, in prijatelji, do katerih se je obrnil, so mu doposlali toliko denarja, da se je odpeljal z vlakom na Dunaj — službe iskat.

VIII.

Jože Desetnik je dobil službo pri nekem advokatu. Kakor hitro se je ustanovil, je spet pisal svoji ženi na Dolenjsko prisrčno pismo in jo vabil, naj pride za njim.

Pisal je pa tudi pismo do Lešnika, njegovega očeta.

In tedaj je Jože prejel odgovor iz Ljubljane.

Jožefu Desetniku,
odvetniškemu uradniku
na Dunaju.

Naznanja se vam, da ste po sodni razpravi z dne 20. marca 189.... dolžni za vzgojo svojega otroka prispevati njegovi vzgojiteljici Nini Lešnik 30 goldinarjev na mesec.

Okr. sodišče v....

To je bil finale —

In Jože Desetnik še vedno pošilja mesečno vsoto za svojega sina.

O šahovi igri.

Sestavil E. I.

(Konec.)

Po Stautonovem prizadevanju se je vršil l. 1851. prvi „mejnarodni šahovski kongres“ ali „turnir“ v Londonu, kjer je dobil prvo darilo Nemeec profesor A. Anderssen. Ta je ostal dolgo časa na glasu kot eden najmočnejših igravcev in je dobil zopet prvo darilo leta 1862. na drugem mejnarodnem šahovskem turnirju v Londonu in l. 1870. na kongresu v Baden-Badenu.

V istem času je živel največji šahovski umetnik vseh časov, katerega še dandanes ni prekosil v duhovitosti noben drug mojster, Amerikanec Paul Morphy (roj. 1837). Ta je že kot dvanajstleten deček zbuval občudovanje s svojo igro. Pozneje je premagal vse prve domače mojstre in prišedši v Evropo vse najboljše evropske igravce, med drugimi tudi prvega takratnega matadorja, Anderssena, s katerim se je meril v posebnem dvoboju, „matchu“ (mčč); izmed enajst igranih partij jih je dobil sedem, izgubil dve, dve pa sta bili remis. Po teh svojih triumfih, ki jih je

dosegel v Starem in Novem svetu, se je radi bolehnosti kmalu odtegnil šahovskemu življenju in živel v New-Orleansu kot odvetnik.

Turnirje prirejajo od onega časa vedno bolj pogostoma, krajevne in mejnarodne, večje in manjše. Izmed največjih naj omenimo le nekatere: na Dunaju l. 1873. (prvo darilo je dobil Avstrijec Steinitz, ki je ostal dolgo časa ‚champion of the world‘), v Parizu l. 1878. (prvo darilo Nemeec Zukertort), v Berolinu l. 1881. (zmagovavec Anglež Blackburne), na Dunaju zopet l. 1882. (kjer sta zmago dobila Steinitz in Rus Vinaver), v New-Yorku l. 1889. (Rus Čigorin in Dunajčan Weis), v Manchestru 1890, v Dresdenu 1892, v Hastingsu na Angleškem 1895, lansko leto v Parizu, in letos v Monte Carlu (zmagovavec Rus Janovski). Sedaj ne mine leto, da se ne bi vršil vsaj en večji turnir; vse polno pa je po raznih deželah manjših; lanskega leta se jih je vršilo vseh skupaj, kolikor je nam znano, skoraj do sto.